

European country like Spain, which in the period of its modern history, namely since the return to power of King J. Carlos was in a state of civil conflict.

The second – the multiethnic character of the national identification system and features large national groups in the country are those sensitive topics that allow ambitious politicians for their own purposes to manipulate the public consciousness, where the historic remains of extremism and radicalism take place.

Keywords: *terrorism, civil war, radical organizations, national split, conflict, national liberation movements, terrorist organizations, state security, policy of countering extremism and terrorism.*

УДК 304.42

Суріна Г. Ю.,

кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії освіти, теорії й
методики суспільствознавчих предметів
Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
(Миколаїв, Україна), E-mail: asurina@mail.ua

ПОНЯТТЯ «ПАРТИЦИПАЦІЯ»: ГЕНЕЗА І АКТУАЛЬНІСТЬ

Анотація. *Досліджуються джерела виникнення і еволюції поняття «партиципація». Розглядаються сучасне розуміння даного поняття і можливості його використання в процесі інституціоналізації громадянського суспільства.*

Ключові слова: *громадянське суспільство, партиципація, емпатія, партиципаторні дії, партиципаторний бюджет, громадянська партиципація, суспільна партиципація.*

Актуальність даної теми визначається тим, що на сьогодні державні інститути представницької демократії у багатьох країнах переживають кризу. Спілкування між громадянами і владою відбувається головним чином у звичних площинах, які не передбачають діалогу: прохання, жалоба, звинувачення. Тенденції падіння довіри до влади спостерігаються як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях. Тому дуже затребуваним постало питання формування громадянського суспільства в пострадянських країнах, зокрема в Україні. Основу становлення громадянського суспільства складають актуальні життєві потреби та інтереси людей, для забезпечення яких ними утворюються ті чи інші суспільні об'єднання. Отже, громадянське суспільство передбачає встановлення ефективного соціального зв'язку між індивідами. Однією з провідних засад на цьому шляху постає ідея місцевого самоврядування, яка наголошує на відносній автономії організацій та запровадженні різних форм публічної влади. В процесі формування громадянського суспільства держава поступово передає, а інституції громадянського суспільства відповідно перебирають на себе повноваження щодо контролю над певними сферами соціальної життєдіяльності.

Одним із чинників формування місцевого самоврядування на всіх рівнях його організації може стати так звана «партиципація» (від франц. participation – діяльна співпричетність), поняття яке вбирає у себе пошук механізмів можливої взаємодії, налагодження каналів зв'язку з працівниками або населенням, підвищення їх організаційної і громадської активності.

Отже, метою даної статті постає дослідження джерел виникнення поняття «партиципація», простеження певних виявів його еволюції, його сучасного розуміння і можливостей застосування в процесі інституціоналізації громадянського суспільства.

Термін «партиципація» увійшов в широкий обіг з праць представника французької соціологічної школи Л. Леві-Брюля, який позначив ним особливість психіки первісної людини, її здатність до співпричетності з тотемом, племенем, з

космічним і соціальним цілим взагалі [8]. В традиційній цивілізації партиципація складала необхідну умову, основу комфортного стану особистості, яка розглядала себе інтегрованою в спільноту, очолювану тотемом як реальним суб'єктом (втіленням тотему цілком природно може розумітись, наприклад, вождь).

Спираючись на дослідників, що жили серед сучасних «первісних суспільств», Леві-Брюль описав нескінченне розмаїття таких випадків коли, наприклад, зв'язуються між собою побачена учора змія і смерть родича сьогодні, або яйця черепахи, відкладені у пісок учора і поява християнського місіонера сьогодні. Загальний опис подібних фактів призвів до висновку, що у давнину причини певної події/обставини визначались людьми не так, як зараз. Подібна логічна помилка в судженні називається софізмом *post hoc ergo propter hoc* (фальшива причина: після цього – значить внаслідок цього). Але для первісних людей це була не помилка, а очевидність, яка не потребувала ніякої перевірки або гарантії достовірності.

Спільним між всіма подібними прикладами є явище партиципації – співпричетності між істотами, предметами, явищами, подіями, які народжені у лоні колективних уявлень і передаються з покоління в покоління. Леві-Брюль назвав явище партиципації законом – характерною ознакою первісного мислення, що керує асоціативними зв'язками в уявленнях первісної свідомості.

Партиципація відбувається у розумінні первісної людині самими різними шляхами: у формі дотику, переносу, симпатії, дії на відстані, зараження, осквернення, оволодіння і тому подібне. На законі партиципації тримається споконвічна віра в магію, тому що саме містична співпричетність дозволяє через ритуальну церемонію досягати впливу на важливі для життя природні й соціальні явища. Магічні дії можуть бути індивідуальними і колективними, але усі вони являють лише безліч видів дії закону містичної партиципації. Прояви цього закону мав на увазі Леві-Брюль, увівши термін «пралогічне мислення», розуміючи під цим не стільки певну стадію розвитку людського мислення, скільки його властивість різними засобами уникати протиріч. Партиципація постає одним із засобів такого уникнення.

Лінгвісти відзначали, що дієслово «бути» відсутнє у мовах більшості первісних суспільств. Але там де воно вживалось, то означало дещо більше, ніж просто існування, а саме співпричетність, суть, симбіоз різних сутностей і явищ: людей з їх душами, тотемами, предками, богами, духами тощо. Отже дієслово «бути» в значенні співпричетності вибудовувало горизонтальні й вертикальні зв'язки, які вказували місце даного племені у світобудові. Магічні дії при цьому виконувались для правильного функціонування цих зв'язків і їх відновлення в разі порушення [11; 16].

Таким чином, первісна партиципація демонструвала розуміння взаємозв'язків і властивостей шляхом великої кількості партиципаторних дій, засобом яких відбувалось долучення до певного явища або сутності. З позицій сучасного формально логічного мислення більшість таких дій не мають і не можуть мати ніякого смислу.

Відійшовши в останній період творчості від свого раннього розуміння «пралогічного мислення», Л. Леві-Брюль продовжив розробляти проблему партиципації як співпричетності, вважаючи її фундаментальною якістю людини не лише первісного, а й певною мірою сучасного суспільства. Соціальна партиципація розглядалась ним як один з виявів цієї фундаментальної якості. Спираючись на погляди свого вчителя Е. Дюркгейма про «колективні уявлення» давніх людей, Леві-Брюль вважав, що саме соціальна партиципація обумовлює чітку й сувору соціалізацію первісних суспільств. Так партиципація стала одним з ключових понять при розгляді соціальних відносин і колективних уявлень.

Вищеозначені особливості мислення первісних суспільств мали дуже своєрідний розвиток у східних філософсько-релігійних традиціях. Розглянемо це

на прикладі китайської традиційної картини світу і мислення, яка розвинулась на її онтологічному ґрунті. Натуралізм, віталізм і холізм складають головні риси китайського універсуму на думку Є. Торчинова: «Єдиний і цілісний космос, пронизаний потоками життєвої сили, всі елементи якого знаходяться у взаємозв'язку і гармонійній єдності, одночасно безперервно трансформуючись і змінюючись у своїй споконвічній енергійній пластичності» [18, с. 54]. Є. Торчинов також додав ще одну дуже важливу рису – магізм, глибока магичність картини світу, яку західні синологи побачили далеко не відразу [18, с. 60]. З часів Просвітництва панівною була думка про раціоналізм, здоровий глузд, ледь не атеїзм китайців. Більш глибокий погляд на китайський світогляд відкрив «магізм» як його методологічний принцип, який подав зовсім іншу картину китайського універсуму, відмінну від європейського раціоналізму, деїзму, атеїзму. Абсолютно конкретна китайська методологія базується на так званому «корелятивному» мисленні, яке сильно відрізняється від «причинного» європейського мислення. Кореляція припускає наявність зв'язків, абсолютно неприпустимих з позицій формальної логіки. Так, змістовний ряд «метал – захід – білий колір – легкість – справедливість» об'єднується в дещо ціле за ознакою приналежності до першостихії металу, яка, в свою чергу, постає як один зі станів єдиної енергії «ци». Отже, однією з характеристик китайського корелятивного мислення є класифікаціонізм, який виражається у побудові класифікаційних рядків взаємопов'язаних явищ, заснованих на зовсім відмінних засадах у порівнянні з логікою західних класифікацій. З точки зору причинного мислення між цими предметами, явищами і категоріями немає й не може бути нічого спільного [17, с. 24].

Європі був відомий тип мислення під назвою «симпатія» – взаємне співчуття, під яким розумівся потяг подібного до подібного. Його визнавали піфагорійці, платоніки, натурфілософи доби Відродження. Але розвиток європейської філософії і науки рухався іншим шляхом, а відтак теорія симпатії була відсунута у сферу магії.

Що ж до сходу, В. Малявін відзначає той незаперечний факт, що, незважаючи на начебто архаїчні риси світогляду, китайська імперія була однією із найпередовіших держав давнього і середньовічного світу [10]. Є. Торчинов вказує, що саме ці, здавалося б такі архаїчні, невірні з позицій західної науки уявлення, виявляються ближчими до істини як з точки зору сучасної екології, так і з точки зору сучасної квантової фізики. Тому він вважає більш правомірним вести мову в даному випадку скоріше про інший тип науковості, ніж про архаїчність і відсталість кореляційного типу мислення [18, с. 65].

Так, сучасна теорія «метаекології» спирається на розуміння цілісності та взаємозалежності всіх частин універсуму, паритетні взаємовідносини між людиною і світом, інтеграцію в єдиний комплекс екологічних, соціокультурних та духовних проблем, орієнтацію на світоглядні настанови філософських течій космізму та ноосферизму, відродження екофільних традицій народів та етносів як у світоглядній, так і в господарській сферах, максимально відповідальне ставлення до будь-яких дій, які здатні виявити свій вплив на існування та динаміку усталених зв'язків між неживою та живою природою, а також між живими організмами [5]. Спільність засад китайського філософського-релігійного патерну і висновків сучасної метаекології очевидна.

Отже, онтологічну засаду існування партиципації в китайській традиції складає єдина об'єднуюча основа енергії ци. Партиципація можлива лише завдяки тому, що все у світі в тій чи іншій мірі пронизано цією енергією, вона складає першооснову всесвіту, постає передумовою його єдності. Тому в цій традиції не існує різких розмежувань – між духом і матерією, суб'єктом і об'єктом, наукою і релігією – в китайській традиційній картині світу вони просто неможливі. Коли йдеться про такі розмежування китайська традиція вбачає у цьому лише різні

пропорції взаємодії інь і ян як аспектів єдиної першооснови світу ці. Доводиться визнати, що справжнє розуміння холистичності світу можливо скоріше за все лише на подібній основі.

Проте західною філософією ХХ ст. феномени, онтологізовані східним асоціативно-корелятивним мисленням, досліджувались на ґрунті психології. На початку ХХ ст. спостерігалась тенденція до психологізації наук про людину і суспільство. Філософією і психологією досліджувались такі поняття як переживання (Ф. Brentano, В. Дільтей, Е. Гуссерль, Г. Зіммель), інтуїція (А. Бергсон, М. Лоський), уява (М. Гайдеггер), розуміння (Г. Гадамер), сприйняття (П. Рікер), симпатія (М. Бубер), співчуття (Т. Адорно).

Термін «емпатія», калькований Е. Титченером з праць Т. Ліппса, мабуть найбільш адекватно відображає психологічну природу партиципації [4]. Психологічна теорія «вчування» Т. Ліппса, яка прагнула не тільки пояснити механізми дії емпатії як вчування, а й пов'язати ці пояснення з умовиводом за аналогією, стала орієнтиром для тогочасних дискусій. Е. Гуссерль піддав критиці психологізуючі теорії пізнання, після чого почалась дискредитація емпатії як предмету філософського дослідження в межах гносеології. Задіяні при емпатії як вчуванні форми мислення характеризуються емоційністю, що протистоїть без емоційному абстрактному мисленню. Емпатію, партиципацію, інтроспекцію, звинувачували у надмірному суб'єктивізмі, спираючись на такі властивості людської психіки, які не можуть забезпечити об'єктивність і достовірність знання. Концепція Л. Леві-Брюля також зазнала критики з різних сторін. Її звинувачували у містицизмі, ірраціоналізмі, незважаючи на те, що Леві-Брюль вводив поняття партиципації лише для первісних людей. Критика сприяла загальній дискредитації теорій вчування і співпричетності в філософії й науці.

Проте у другій половині ХХ ст. у США склалося сприятливе загальногуманітарне підґрунтя для реабілітації емпатії: подальша ревізія психоаналізу (Е. Фромм, Х. Когут та ін.), гуманістична психологія (А. Маслоу, К. Роджерс, Р. Мей та ін.), загальний контекст постмодернізму зробили концепти партиципації, емпатії затребуваними відносно екологічних, комунікативних проблем, дискусій з соціальної терапії, професійної етики тощо.

Феномен емпатії розглядався окремими представниками екзистенціалізму, феноменології, герменевтики, Франкфуртської школи у зв'язку з проблемою безпосереднього достовірного знання про існування зовнішнього світу, а також душевного життя іншої людини. Ці проблеми пов'язані зі з'ясуванням засад розуміння іншого, етичних відносин між людьми, відновлення втраченої гармонії між людиною і природою. Стало зрозуміло, що звернення до емпатії не означає відмову від розуму, скоріше розуміння її природи допомагає розкрити нові можливості розуму, його ціннісно-пізнавальні та гносео-екологічні аспекти. Філософський аналіз емпатії набув загальнотеоретичного і методологічного значення для багатьох галузей сучасного знання, зокрема освіти і соціокультурного проектування педагогічних технологій. Він створює теоретичний і методологічний фундамент, що дозволяє доповнити рефлексивно-критичні аспекти сучасної гуманітаристики еколого-емпатичними. А суспільний характер процесів партиципації обумовлює розуміння того, що поставлені французькими соціологами питання колективної співпричетності залишаються важливими й для сучасної людини, свідомість якої вже набула розвинутого абстрактного і формально-логічного мислення.

Незважаючи на те, що питання про природу партиципації залишається дискусійним, з другої половини ХХ ст. це поняття набуло широкої популярності в значенні дієвої співпричетності й почало досить активно використовуватись у самих різних сферах людської діяльності – антропології, соціології, економіці, політиці, психології, менеджменті – кожна з яких має своє розуміння смислу і визначення даного поняття в залежності від контекстів його застосування.

Партиципативна культура формується на заході в пошуках форм демократичного управління; під нею розуміється культура, в якій громадськість існує не просто як сукупність споживачів (консьюмеріат), а постає в якості спонсорів, співавторів, активістів, просто небайдужих і зацікавлених осіб [13]. Керівник виробляє такий стиль управління, при якому він стає модератором-координатором процесу, забезпечуючи всебічне обговорення найбільш важливих питань, не нав'язуючи власного рішення, а обираючи максимально підтримане всією групою. Гаслом партиципативної культури стає: «Ти за справу, справа – за тебе». Проблеми вирішуються на основі відкритої взаємодії; конфлікти постають підґрунтям ефективного вирішення проблем. Функції й відповідальність розподіляються і змінюються за необхідністю; інформація розповсюджується і оцінюється відкрито; бажання та інтереси окремих людей узгоджуються з інтересами організації шляхом домовленостей. Великого значення набуває підтримка творчого процесу в процесі комунікації. Учасники усвідомлюють свій внесок у діяльність організації, відчувають певний ступінь відповідальності через соціальний зв'язок кожного з кожним. В організації формується універсальний тип персоналу, орієнтований на досягнення високого результату спільної діяльності, власний творчий розвиток. Особливістю психологічного клімату стає висока особиста відповідальність, креативність, орієнтація на співпрацю, здатність до гнучкості власних позицій, створення умов для поваги прав кожного. Демократична управлінська форма, орієнтована на більшість, має враховувати інтереси меншості, знаходити паритет між усіма думками, що ведуть до розвитку організації [9, с. 62].

Поняття *організаційна партиципація* мало використовуване у нас, але в працях зарубіжних дослідників висловлюється думка, що причетність до спільної справи в організаціях є вкрай важливою. Її наявність покращує якість роботи, знижує текучість кадрів, підвищує залученість працівників та їх організаційну лояльність. Організаційна партиципація постає важливим аспектом досліджень шляхів оптимізації комунікацій в організації, хоча практичних досліджень в цій сфері ще замало. При цьому сам термін використовується вже досить широко поряд з такими поняттями як «розширення повноважень», «командна співпраця», «згуртованість», «делегування» тощо [3].

Економічний словник надає такі визначення партиципації: 1) залучення персоналу до керівництва фірмою; розвиток відчуття причетності співпрацівників з метою підвищення зацікавленості у результатах спільної праці; 2) участь громадян, суспільства у державному керуванні економікою [6, с. 201].

Перший зміст вже описаний вище – це організаційна партиципація. Стосовно другого змісту виділяють основні дефініції партиципації, корисні для процесів формування громадянського суспільства: громадянська партиципація, суспільна партиципація.

Під *громадянською партиципацією* розуміється співпраця громадян з вертикальною владою. Наприклад, розробка стратегії розвитку міста за участю мешканців і неурядових організацій.

Суспільна партиципація передбачає співпрацю груп людей на горизонтальному рівні для досягнення спільних цілей. Наприклад: спільний ремонт під'їзду мешканцями.

Узагальнені риси всіх дефініцій партиципації вказують на те, що:

- Партиципація найчастіше відноситься до можливої поведінки при розширенні повноважень. Звичні вияви співпраці в межах конкретного завдання як правило не вважаються партиципацією.
- Партиципація потребує свідомої ділової взаємодії щонайменше двох людей навколо спільної справи (громадської, суспільної, організаційної).
- Взаємодія має бути відкритою для всіх її учасників. Поведінка прихованості не входить в поняття партиципації.

- Для здійснення взаємодії має бути доступ до інформації і процесу прийняття рішень, що надає йому більш широкої залученості, можливості різнобічного консультування.

- Партиципація має привести до узгодження, консенсусу між людьми і групами людей; вона забезпечує їх самодетермінацію і автономію.

- Дуже важливим є право учасника комунікації висловлювати власну думку. Право на висловлювання може варіюватись від буквального висловлювання до більш розмаїтих можливостей безпосереднього впливу на ефективність діяльності. Але без можливості вільно висловлюватись ніяка партиципація неможлива.

Наслідки партиципаторних дій можна розглядати на трьох рівнях: особистісному, організаційному і соціальному. На *особистісному* рівні дослідники відзначають вплив партиципації на відчуття задоволеності, наповненості смыслом власного життя внаслідок зростання мотивації до самореалізації. На *організаційному* і *соціальному* рівнях партиципація впливає на клімат, культуру, ідентичність і образ організації або соціальної спільноти.

Великої популярності останнім часом набуло поняття «партиципаторний бюджет», під яким розуміється демократичний процес з надання громадянам права розподілу частини коштів з міського бюджету або іншого бюджету, який їх стосується [1; 2]. Вперше ідея партиципаторного бюджету виникла і була протестована у 1989–97 рр. в м. Порту Алегрі та інших містах Бразилії. Потім ідея поширювалась Латинською Америкою і з 2000 р. перекинулась в Північну Америку, Європу, Африку, Азію, Австралію, набуваючи усюди великої популярності. З 2011 року партиципаторний бюджет апробується в Польщі. Обговорюється можливість використання в Україні [7; 15].

Партиципаторний бюджет можливий усюди де вирішується розподіл коштів – від міста до окремої установи. Процес сприяє створенню допоміжних адміністративних одиниць самоврядування у формі суспільного договору (за відсутності нормативно-правових актів), який розробляє і затверджує партиципаторний бюджет. Інформація про виконані кроки сприяє відкритості й прозорості відносин, надає процесу свідомо суспільного характеру [2, с. 75].

У другій половині ХХ ст. поняття партиципація активно стало використовуватись в архітектурі в якості назви нового архітектурного напрямку. Архітектурні ательє по всьому світу почали практикувати залучення населення, тобто самого споживача, до вирішення містобудівних архітектурних задач. Прибічники партиципації в архітектурі відзначають, що розрив, який утворюється між архітектором і клієнтом внаслідок примусового нав'язування архітектурного середовища, можна подолати шляхом встановлення безпосереднього творчого контакту. Для цього працівники ательє разом зі своїми споживачами сумісно працюють над створенням урбаністичної планувальної програми, яка призначена компенсувати естетичну бідність сучасних часто безликих споруд за рахунок використання венакулярних (місцевих, туземних), а також природних мотивів та елементів [14].

Взагалі люди, які схильні до партиципації, тяжіють до природності, до архетипної моделі, а не до революційної новизни. Вірніше, партиципація не заперечує новизну, але передбачає її пошук не в революційно-авторському протиставленні себе всім іншим (як це наприклад проголошувалось у модернізмі), а у сумісному дослідженні, співавторстві, колективній творчості.

Досліджуються також властивості партиципації в медіа-просторі, який виявляє нові риси особистості у самих різних площинах її існування. Партиципація постає однією з таких рис, визначаючи принцип «сумісного буття» всередині медіа-ситуації. Суб'єкти, які у фізичній реальності залишаються атомізованими, відокремленими один від одного, через медійний простір набувають відчуття співпричетності, долучаючись до суспільно значимої інформації, ситуації. Таке

відчуття може привести, а може не привести до об'єктивованих дій (наприклад, виходу на площу за закликом), але відчуття співпричетності все одно спонукає суб'єкта міркувати над своїм вибором, своєю реакцією, яка стала наслідком занурення в загально значиме поле мас-медіа. Отже поява потужної мас-медійної сфери в якості посередника між людиною і світом, яка впливає на зміни в типі мислення і поведінки людини, призводить до осмислення ще одного аспекту партиципації – співпричетності до загально значимих суспільних подій через мас-медіа [12].

Таким чином, поняття партиципація виникло на ґрунті досліджень колективних уявлень первісних людей в якості онтологічної містичної співпричетності космічного і соціального аспектів людського існування. Пізніше воно набуло психологічного забарвлення, не втративши своєї актуальності для сучасних людей, які всіляко осмислюють свою співпричетність до самих різних суспільно значимих подій і явищ.

Переваги партиципації очевидні. Різноманітні партиципаторні дії дозволяють розробити публічну мову, за допомогою якої можна домовлятися і знаходити спільні рішення. Партиципаторні дії також дозволяють позбутися комунікації протестів, яка виявляє свою неспроможність ефективно вирішувати болючі питання лише через звинувачування і дорікання. Партиципаторні дії дозволяють уникати соціальних конфліктів, сприяють їх профілактиці, зростанню громадянської компетенції населення, формуванню демократичних позицій, виявленню нових громадських лідерів, покращенню взаємовідносин населення і влади. Всі ці обставини здатні активізувати формування громадянського суспільства; вони сприяють переходу від «суспільства споживання» до «суспільства співавторів», змінюють соціальні ролі з консьюмеріату на небайдужих активістів. Необхідно також зазначити, що запозичене з іноземної мови і практики поняття «партиципація» своїм змістом близьке українській ментальності, завдяки розумінню природи «сродної праці» у філософії Г. С. Сковороди.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Громадський партиципаторний бюджет. – URL: <http://arsambor.com/wp-content/uploads/2014/12/ПОСІБНИ.pdf> (Дата звернення 24.04.2017).
2. Громадянська активність на принципі партиципаторського бюджету. – URL: <http://www.rauci.org/upload/files/gappb.pdf> (Дата звернення 24.04.2017).
3. Изучение организационной партиципации как составляющей процесса коммуникации в организациях. – URL: <https://delovoyumir.biz/ru/articles/view/?did=12197> (Дата звернення 5.04.2017).
4. Карягина Т. Д. Философские и научные контексты проблемы эмпатии // Московский психотерапевтический журнал, 2009, № 4, С. 50–74.
5. Кисельов М. М., Канак Ф. М. Національне буття серед екологічних реалій. – К.: Тандем, 2000. – 320 с.
6. Ковалев В. В. Экономический словарь: экономические термины и экономический сленг. – Ростов: Феникс, 2009. – 283 с.
7. Коли самі громадяни вирішуватимуть, куди повинні йти міські кошти. – URL: <http://protruskavets.org.ua/koly-sami-hromadyany-vyrishuvatymut-kudy-povynni-jty-miski-koshty/> (Дата звернення 24.04.2017).
8. Леви-Брюль Л. Сверхъестественное в первобытном мышлении. – М.: Педагогика-Пресс, 1994. – 608 с.
9. Макарова И. К. Управление персоналом: Наглядные учебно-методические материалы. – М.: ИМПЭ им. А.С. Грибоедова, 2006. – 98 с.
10. Малявин В. В. Китайская цивилизация. – М.: Издательство Астрель, 2000. – 632 с.
11. Мейе А. Введение в сравнительное изучение индоевропейских языков. – М.: Издательство ЛКИ, 2007. – С. 211–263.
12. Николаева Е. М., Котляр П. С. Партиципация и проблема субъектогенеза в медиаситуации. – URL: http://connect-universum.tsu.ru/blog/connectuniversum2014_ru/1015.html (Дата звернення 24.04.2017).
13. Общественное участие как способ улучшения жизни в обществе. – URL: <http://>

partycypacjaobywatelska.pl/wp-content/uploads/2013/09/LPO_wersja-rosyjska.pdf (Дата звернення 24.04.2017)

14. Палларес Висенте Иборра, Кастелланос Капдевила Иван. Принцип участия населения (партиципации) как инновационный инструмент проектирования общественных пространств на примере парка Суперкилен Бьярке Ингельс Групп // Архитектура : сборник научных трудов, 2016, Вып. 9, С. 210–215.

15. Проект «Ми можемо більше! Сприяння громадянській партиципації молоді в Україні, Росії і Грузії». – URL: <https://edudevelop.org.ua/proekt-mi-mozhemo-bilshespryannya-gromadyanskij-partitsipatsiji-molodi-v-ukrajini-rosiji-i-gruziji.html> (Дата звернення 24.04.2017).

16. Савченко А. Н. Сравнительная грамматика индоевропейских языков. – М.: УРСС, 2003. – С. 257–327.

17. Торчинов Е. А. Путь золота и киновари: Даосские практики в исследованиях и переводах Е. А. Торчинова. – СПб.: Азбука-классика, 2007. – 480 с.

18. Торчинов Е. А. Пути философии Востока и Запада: познание запредельного. – СПб.: Азбука-классика, 2005. – 480 с.

REFERENCES:

1. Hromadskyi partytsypatornyi biudzheth [Public participatory budget]. – URL: <http://arsambor.com/wp-content/uploads/2014/12/POSIBNY.pdf> (Accessed 24.04.2017).

2. Hromadianska aktyvnist na pryntsyti partytsypatorskoho biudzhetu [Civic engagement in principle participatory budget]. – URL: <http://www.pauci.org/upload/files/gappb.pdf> (Accessed 24.04.2017).

3. Izuchenie organizatsionnoy partitsipatsii kak sostavlyayushchey protsessa kommunikatsii v organizatsiyakh [The study of organizational participatio as a component of the communication process in organizations]. – URL: <https://delovoymir.biz/ru/articles/view/?did=12197> (Accessed 5.04.2017).

4. Karyagina T. D. Filosofskie i nauchnye konteksty problemy empatii [Philosophical and scientific contexts of the problem of empathy] // Moskovskiy psikhoterapevticheskiy zhurnal, 2009, № 4, S. 50–74.

5. Kyselov M. M., Kanak F. M. Natsionalne buttia sered ekolohichnykh realii [National existence among environmental realities]. – K.: Tandem, 2000. – 320 s.

6. Kovalev V. V. Ekonomicheskii slovar': ekonomicheskie terminy i ekonomicheskii sleng [Dictionary of Economics: economic terms and economic jargon]. – Rostov: Feniks, 2009. – 283 s.

7. Koly sami hromadiany vyrishuvatymut, kudy povynni yty miski koshty [When the citizens themselves will decide where to go to be city funds]. – URL: <http://protruskavets.org.ua/koly-sami-hromadyany-vyrishuvatymut-kudy-povynni-jty-miski-koshty/> (Accessed 24.04.2017).

8. Levi-Bryul' L. Sverkh»estestvennoe v pervobytnom myshlenii [Supernatural in primitive thinking]. – М.: Pedagogika-Press, 1994. – 608 s.

9. Makarova I. K. Upravlenie personalom: Naglyadnye uchebno-metodicheskie materialy [Personnel Management: a Visual teaching materials]. – М.: IMPE im. A. S. Griboedova, 2006. – 98 s.

10. Malyavin V. V. Kitayskaya tsivilizatsiya [Chinese a civilization]. – М.: Izdatel'stvo Astrel', 2000. – 632 s.

11. Meye A. Vvedenie v sravnitel'noe izuchenie indoeuropeyskikh yazykov [Introduction to the comparative study of Indo-European languages]. – М.: Izdatel'stvo LKI, 2007. – S. 211–263.

12. Nikolaeva E. M., Kotlyar P. S. Partitsipatsiya i problema sub»ektogeneza v media-situatsii [Participate and the problem of subjectivity Genesis in a media situation]. – URL: http://connect-universum.tsu.ru/blog/connectuniversum2014_ru/1015.html (Accessed 24.04.2017).

13. Obshchestvennoe uchastie kak sposob uluchsheniya zhizni v obshchestve [Public participation as a way to improve life in society]. – URL: http://partycypacjaobywatelska.pl/wp-content/uploads/2013/09/LPO_wersja-rosyjska.pdf (Accessed 24.04.2017)

14. Pallares Visente Iborra, Kastellanos Kapdevila Ivan. Printsip uchastiya naseleniya (partitsipatsii) kak innovatsionnyy instrument proektirovaniya obshchestvennykh prostranstv na primere parka Superkilen B'yarke Ingel's Grupp [The principle of participation (participatio) as an innovative design tool gromadskikh spaces on the example of Park, super kilen Bjarke Ingels

and his Group] // Arkhitektura : sbornik nauchnykh trudov, 2016, Vyp. 9, S. 210–215.

15. Proekt «My mozhemo bilshe! Spriyannia hromadianskii partytsypatsii molodi v Ukraini, Rosii i Hruzii» [The project «We can do more! Promote civil participants of youth in Ukraine, Russia and Georgia»]. – URL: <https://edudevelop.org.ua/proekt-mi-mozhemo-bilshe-spriyannya-gromadyanskij-partitsipatsiji-molodi-v-ukrajini-rosiji-i-gruziji.html> (Accessed 24.04.2017).

16. Savchenko A. N. Sravnitel'naya grammatika indoeuropeyskikh yazykov [Comparative grammar of the Indo-European languages]. – M.: URSS, 2003. – S. 257–327.

17. Torchinov E. A. Put' zolota i kinovari: Daosskie praktiki v issledovaniyakh i perevodakh E. A. Torchinova [The Way of gold and cinnabar: the Taoist practice in the research and translations by E. A. torchinova]. – SPb.: Azbuka-klassika, 2007. – 480 s.

18. Torchinov E. A. Puti filosofii Vostoka i Zapada: poznanie zapredel'nogo [Path of philosophy East and West: knowledge of the transcendent]. – SPb.: Azbuka-klassika, 2005. – 480 s.

Сурина А. Ю., кандидат философских наук, доцент кафедры философии образования, теории и методики обществоведческих предметов, Николаевский областной институт последипломного педагогического образования (Николаев, Украина), E-mail: asurina@mail.ua

Понятие «партиципация»: генезис и актуальность.

Аннотация. Исследуются источники возникновения и эволюции понятия «партиципация». Рассматриваются современное понимание данного понятия и потенциал его использования в процессе институционализации гражданского общества.

Ключевые слова: гражданское общество, партиципация, эмпатия, партиципаторные действия, партиципаторный бюджет, гражданская партиципация, общественная партиципация.

Surina A., PhD in philosophical sciences, associate Professor of the Department of philosophy of education, theory and methodology social science subjects, Nikolaev regional Institute of postgraduate education (Nikolaev, Ukraine), E-mail: asurina@mail.ua

The concept of «participate»: Genesis and actuality.

Abstract. Investigate the sources of origin and evolution of the concept of «participate». Examines the current understanding of this concept and its potential use in the process of institutionalization of civil society.

Keywords: civil society, participate, empathy, participatory action, participatory budget, the civil participate, public participate.

УДК 321.01

Кіянка І.,

кандидат політичних наук, доцент,

Львівський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України
(Львів, Україна), E-mail: kiyanka@i.ua

ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА І ПОПУЛІЗМ У ХХІ СТОЛІТТІ: ПРИКЛАД США ТА ФРАНЦІЇ

Анотація. У статті розглянуто проблематику популізму через призму публічної політики та виборів у США та Франції. Зростання популізму нині пояснюють руйнуванням ліберального консенсусу, яке почалося після закінчення холодної війни, із зростанням напруги між демократичним мажоритаризмом і ліберальним конституціоналізмом - двома головними підвалинами демократичних режимів. Посилення ролі популізму свідчить про поступову втрату привабливості ліберальних рішень у сфері політики, економіки та культури, а особливо в ланці ідеології. Світовий досвід свідчить, що популістський рух активізувався в періоди, коли країни переживали переломні етапи своєї історії. При різких соціально-економічних зрушеннях особливо тоді, коли ламалися старі засади, а нові ще не викреслювалися чітко і ясно, на політичну арену виходять популістські діячі. За-